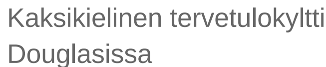
Wikipedia

Manksin kieli

Kaksikielinen tervetulokyltti Douglasissa

manksi	
Oma nimi	Gaelg Vanninagh
Tiedot	
Alue	Mansaari
Virallinen kieli	tunnustettu asema Mansaarella
Puhujia	sujuvasti osaavia n. 60[1], toisena kielenä 1 689[2] (2,2 % koko väestöstä) (2001)
Sija	ei 100 suurimman joukossa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielenhuolto	Conceil ny Gaelgey[3]
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	indoeurooppalaiset kielet
Kieliryhmä	kelttiläiset kielet saarikelttiläiset kielet goidelilaiset kielet Q-kelttiläiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	gv
ISO 639-2	glv
ISO 639-3	glv (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=glv)
	Ohje

Manksi on kieli, jota puhutaan Mansaarella. Manksin kieli kuuluu kelttiläisten kielen goeidelilaiseen alaryhmään. Sen lähimmät sukulaiskielet ovat iiri ja skottigaeli. Vuonna 1974 kuollutta Ned Maddrellia pidettiin kauan viimeisenä manksin äidinkielisenä puhujana, mutta kieltä on nykyaikana alettu elvyttää ja sitä käytetään ainakin yhdessä koulussa opetuskielenä - kielellä opetetaan siis suurin osa oppiaineista, eikä kieltä opeteta ainoastaan yksittäisenä oppiaineena. Näin on onnistuttu kasvattamaan uusi sukupolvi manksia sujuvasti puhuvia nuoria ja joissakin yksittäisissä perheissä manksia käytetään jälleen kotikielenä ja lapset oppivat sitä äidinkielenään.[4]

Sisällysluettelo

Historia ja nykyaika

Manksin puhujien määrä Mansaarella[5]

1764	1901	1911	1921	1931	1951	1961	1971	1991	2001
~20 000	4 419	2 382	896	531	355	165	284	643	1 689

Manksin kieli on peräisin jo 1400-luvulta, jolloin kieli erottui iiristä ja gaelista. Kielen katoaminen alkoi 1800-luvulla kun englanti syrjäytti sen. 1848 J. G. Cumming totesi, että saarella on enää hyvin harvoja pelkkää manksia puhuvia. Vuonna 1874 manksia osasi noin 30 % väestöstä. 1921 kieltä osasi enää 1,1 % Mansaaren väestöstä.[6] Vuonna 1899 perustettiin *Yn Cheshaght Ghailckagh*, eli Manksin kielen järjestö.

Nykyisin monet Mansaaren asukkaat opiskelevat ja käyttävätkin manksia toisena kielenään. Useat vanhemmat ovat kasvattaneet lapsensa tarkoituksella manksin kielellä. 2000-luvulla syntyi taas lapsia jotka alkoivat käyttää manksia äidinkielenään. Kun vuonna 1991 manksin kielellä puhumaan kykeneviä oli 643, oli sama luku vuonna 2001 jo 1 689[2]. Manksin kielellä annetaan kouluopetusta, ylläpidetään lasten leikkikouluja[7] ja muutamat lapset on jopa kasvatettu manks äidinkielenään[8]. Mansaaren hallitus, Tynwald, käyttää manksin kieltä englannin rinnalla.

Kielen piirteet

Manksi on kehittynyt kantaiiristä, josta myös gaeli ja nykyiiri ovat kehittyneet. Siksi nämä kielet muistuttavat suuresti toisiaan. Manksi eroaa näistä molemmista kirjalliselta muodoltaan, koska se on menettänyt kokonaan yhteytensä iirin oikeinkirjoitusperinteeseen ja näyttää englantilaisen korvakuulolta kirjoittamalta[9]: iirin sanoja *Éireannach* "irlantilainen", *Albanach* "skotlantilainen", *pósadh* "avioliitto", *deireadh an tsamhraidh* "kesän loppu" vastaavat manksissa *Yernagh*, *Albinagh*, *poosey*, *jerrey yn touree*. Manksin kielellä oli vielä sen alkuperäisten puhujien ollessa hengissä murre-eroja. Manksi voitiin jakaa pohjois- ja etelämurteisiin, mutta niiden erot olivat melko pieniä ja lähinnä ääntämyksellisiä. Nykyisin murre-eroja ei enää ole[10].

Manksin kielen murteet, rajat suurpiirteisiä

Kielinäyte

Isä meidän -rukous manksin kielellä

Ayr ain

Ayr ain t'ayns niau,
Casherick dy row dty ennym.
Dy jig dty reeriaght.
Dty aigney dy row jeant er y thalloo,
myr te ayns niau.
Cur dooin nyn arran jiu as gagh laa.
As leih dooin nyn loghtyn,
myr ta shin leih dauesyn ta jannoo loghtyn nyn 'oi.
As ny leeid shin ayns miolagh,
agh livrey shin veih olk:
Son lhiat's y reeriaght,
as y phooar, as y ghloyr, son dy bragh, as dy bragh
[11]

Lähteet

1. Anyone here speak Jersey? (http://www.independent.co.uk/news/education/education-news/anyone-here-speak-jersey-657175.html) *The Indepedent*. 11. huhtikuuta 2002. Viitattu 10.5.2010. (englanniksi)
2. Manx Gaelic revival 'impressive' (http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/isle_of_man/4271840.stm) 22. syyskuuta 2005. BBC News. Viitattu 10.5.2010. (englanniksi)
3. manxheritage.org (http://www.manxheritage.org/) Coonceil ny Gaelgey. Viitattu 3.3.2012.
4. http://minorityrights.org/minorities/manx
5. Phil Kelly: The history of Manx (http://www.bbc.co.uk/voices/multilingual/manx_history.shtml#A) BBC. Viitattu 10.5.2010. (englanniksi)

6. *Fourth International Conference on Minority Languages (Vol. II: Western and Eastern European Papers)*, Durk Gorter [1] (http://books.google.de/books?id=3XG8aROt64QC&pg=PA53#v=onepage&q=&f=false)
7. Ethnologue: Language code glv (http://www.ethnologue.org/show_language.asp?code=glv/)
8. Documentation for ISO 639 identifier: glv (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=glv/)
9. *A Practical Grammar of the Antient Gaelic, or Language of the Isle of Man, Usually Called Manks*, John Kelly, 1870 [2] (http://books.google.fi/books?id=CMbkZldXKG0C&dq=A+Practical+Grammar+of+the+Antient+Gaelic,+or+Language+of+the+Isle+of+Man,+Usually+Called+Manks&printsec=frontcover&source=bl&ots=vP9sL12yQD&sig=PU8aVo9S_cGOdhynEsiZM7ptj_s&hl=fi&ei=fAo1S4aNFsr8sQaN7NCRCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CAgQ6AEwAA#v=onepage&q=&f=false)
10. BBC: Manx today by Phil Kelly (http://www.bbc.co.uk/voices/multilingual/manx.shtml)
11. Ayr ain (http://www.smo.uhi.ac.uk/gaelg/Ayr_ain.html/)

Kelttiläiset kielet

bretoni | gaeli | iiri | korni | kymri | manksi